

Yerel yönetimlerde “ortak alanlar trajedisi” kavramı: Şanlıurfa büyükşehir belediyesi
örneği

The concept of "tragedy of common areas" in local governments: The case of Şanlıurfa
metropolitan municipality

Gönderim Tarihi / Received: 31.08.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 07.02.2024

Doi: [10.31795/baunsobed.1352620](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1352620)

Sedat ULUGÖL**1

Alper BİLGİLİ²

Öz: Bu çalışma Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin herkesin serbestçe girip yararlanabildiği ve kullanıcılar tarafından tüketiminin engellenemediği ortak alanların korunmasına yönelik aldığı-almaya çalıştığı önlemlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden vaka/durum araştırması (case study) kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nde karar vermeye yetkili üst düzey yöneticiler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'ndeki üst düzey yöneticilerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA nitel veri analizi programında analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin ortak alanları korunma noktasında çok büyük ölçüde belediye personellerinden yararlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bir taraftan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin ortak alanların korunması için caydırıcı net önlemleri almadığı vurgusu yapılırken, diğer taraftan da adabı muâşeret kurallarının eskiye oranla günümüzde önemini yitirmesi ortak alanların tahrip edilme nedeni olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ortak mal, Ortak alanlar trajedisi, Yerel yönetimler, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi

ABSTRACT: This study was conducted to determine the measures taken and tried to be taken by Şanlıurfa Metropolitan Municipality for the protection of common areas where everyone can freely enter and use and where consumption by users cannot be prevented. Case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. The sample group of the study consists of senior managers authorized to make decisions in Şanlıurfa Metropolitan Municipality. Within the scope of the research, interviews were conducted with senior managers in Şanlıurfa Metropolitan Municipality. The data obtained from the interviews were analyzed in MAXQDA qualitative data analysis program. As a result of the study, it is understood that Şanlıurfa Metropolitan Municipality utilizes municipal personnel to a great extent in protecting common areas. In addition, on the one hand, it is emphasized that Şanlıurfa Metropolitan Municipality does not take clear deterrent measures for the protection of common areas, and on the other hand, the loss of importance of the rules of etiquette today compared to the past is seen as the reason for the destruction of common areas.

Keywords: Common goods, Common spaces tragedy, Local authorities, Şanlıurfa Metropolitan Municipality

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Doktora Öğrencisi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, sedatulugol_8952@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7540-4948>

² Doç. Dr., Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi/Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Kamu Yönetimi/Kentleşme ve Çevre Sorunları, bilgili@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0417-5070>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

Common goods, which can also be defined as resources belonging to all humanity, are goods such as city parks, children's playgrounds, forests, the atmosphere, the ocean floor, which are called by various concepts such as common assets, common property, common or common areas, on which there is no property right, which everyone can freely enter and benefit from and whose consumption cannot be prevented by users (Çoban, 2018). The free access, the absence of property rights and the absence of any price for its use, which creates a free-for-all, creates a strong competitive environment among consumers. This puts pressure on common spaces that leads to tragedy. In today's so-called information age, driving forces such as the acceleration of technological developments, industrialization, globalization, tourism and rapid population growth have further increased the pressure on common areas.

The first person to draw attention to the tragedy of uncontrolled and excessive consumption of common areas was Garrett Hardin with his 1968 study "The Tragedy of Common Goods". Garrett Hardin sees privatization and state ownership as the main solution strategy for the protection of the commons. In her 1991 book "Governance of the Commons", Elinor Ostrom opposed Hardin's two solution strategies and focused on the importance of the people living in the region by drawing attention to decentralization and good governance (Eren, 2014). Thus, the importance of municipalities, as the closest local government unit to the people, in the protection and management of commons is revealed.

In this study, in which qualitative research method was used, interviews were conducted with senior managers of the municipality in order to determine the measures taken and tried to be taken by Şanlıurfa Metropolitan Municipality for the protection of common areas. The data obtained were analyzed in MAXQDA qualitative data analysis program. As a result of the study, it is understood that Şanlıurfa Metropolitan Municipality utilizes municipal personnel to a great extent in protecting common areas. In addition, on the one hand, it is emphasized that Şanlıurfa Metropolitan Municipality does not take clear deterrent measures for the protection of common areas, and on the other hand, the loss of importance of the rules of etiquette today compared to the past is seen as the reason for the destruction of common areas.

Methodology

Case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study was conducted to determine the reasons for the pollution of common areas and to reveal the measures taken and tried to be taken by Şanlıurfa Metropolitan Municipality for the protection of common areas. The sample group of the study consists of senior managers authorized to make decisions in Şanlıurfa Metropolitan Municipality. The data of the study were obtained through interviews with senior managers in Şanlıurfa Metropolitan Municipality. The data obtained from the interviews were analyzed in MAXQDA qualitative data analysis program.

Findings and discussion

In the research, themes were prepared through the questions asked to senior managers authorized to make decisions in Şanlıurfa Metropolitan Municipality. The views of senior managers on the themes are given in the study. The questions and themes created in this context are presented below.

"What are the reasons for the destruction of common spaces"

The opinions of senior managers authorized to make decisions in Şanlıurfa Metropolitan Municipality on the reasons for the destruction of common areas are as follows: Lack of sense of belonging, callousness, psychological reasons, low level of education, insufficiency of penal sanctions, low price of using common areas, lack of informing people, cultural issue (loss of importance of rules of etiquette)

"What are the measures taken by the municipality to protect common areas?"

The opinions of Şanlıurfa Metropolitan Municipality administrators on the theme of measures taken by the municipality for the protection of common areas are as follows: Trainings, protection with municipal personnel, penal sanctions, camera systems, equipment organization, no clear deterrent measures are taken, warnings (public service announcements, warning signs, information notes, audible warnings)

Results and recommendations

This study was conducted to determine the reasons for the pollution of common areas and to reveal the measures that Şanlıurfa Metropolitan Municipality has taken and is trying to take for the protection of common areas. In the study, themes such as the reasons for the pollution of common areas and the measures taken by Şanlıurfa Metropolitan Municipality for the protection of common areas were formed.

The views of Şanlıurfa Metropolitan Municipality managers on the reasons for the pollution of common areas can be said to overlap with the views in the literature. Excessive and careless use of common areas, which are open to everyone, where no price is paid and there is no property right, by consumers leads to problems such as environmental pollution, climate change and reduction of biodiversity, causing tragedy on these areas (Hardin, 1968). In his work, Hardin describes the tragedy of common spaces with the example of a shepherd. In the work, it is mentioned that each consumer wants to graze his own animals more than others in a freely accessible pasture. Since personal benefit is preferred over social benefit, the available pasture area cannot meet the demand. As a result, common areas are overexploited, causing tragedy. Supporting the views of the municipality administrators with the literature can be interpreted that common areas are not private property areas, and therefore people may not pay the necessary care and attention to these areas, leading to tragedy.

According to the managers of Şanlıurfa Metropolitan Municipality, when we look at the measures taken by the municipality to protect the common areas, it is stated that the municipality mostly tries to protect them with its own personnel. It can be said that this situation will cause more personnel to be recruited to the municipality's staff, which will put a great burden on the municipality's economy. In addition, while it is emphasized that the municipality does not take clear deterrent measures for the protection of common areas, on the other hand, the fact that the rules of etiquette have lost their importance today compared to the past is seen as the reason for the destruction of common areas.

Based on the study data, the following suggestions can be made to researchers: Sensitivity to the environment and common areas can be increased much more with the research to be prepared by linking quantitative and qualitative studies. The change in the rules of etiquette from the past to the present and the impact of this change on common areas can be examined. Research can be conducted on the reasons why the municipality does not take clear deterrent measures to protect the common areas to the desired extent.

Giriş

Mülkiyet hakkının olmadığı, herhangi bir ücretin ödenmediği ve genel erişim sağlanan alanların tüketiciler tarafından aşırı ve dikkatsizce kullanılması, çevre kirliliği başta olmak üzere birçok soruna yol açarak (Gümüşcan, 2010: 50) bu bölgelerde “trajediye” sebep olmaktadır (Ağır, 2013; Açıkgöz ve Kabayel, 2019). Bu trajedinin devlet kontrolü ve özelleştirmeler çerçevesinde engellenebileceğini vurgulayan yazarlar (Hardin) olduğu gibi, trajedinin ortaya çıkabileceği bölgede yaşayan ve ortak alanı kullanan insanlar eliyle engellenmesi gerektiğini vurgulayan yazarlar (Ostrom) da yer almaktadır (Eren, 2014). Elinor Ostrom’un bu görüşü, ortak alanların korunması ve yönetilmesinde halka en yakın yerel yönetim birimi olan belediyelerin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Çalışma ortak alanların korunması noktasında belediyelere düşen rolün ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi çerçevesinde ortak alanların tahrip edilme ve kirlenme nedenleri belirlenerek Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin ortak alanların korunmasına yönelik aldığı önlemler incelenmiştir. Bu çerçevede Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’ndeki üst düzey yöneticilerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA nitel veri analizi programında analiz edilmiştir.

Literatür taraması

İngilizce “Commons” kelimesinden dilimize geçen ortak alanlar; atmosfer, okyanus, orman gibi kâinata kendiliğinden bulunan ve kent parkları, çocuk oyun alanları ve sokak gibi insanoğlu tarafından oluşturulmuş, kullanıcılar tarafından tüketiminin engellenmediği, bir tüketicinin diğer tüketicilere ait paylar üzerinde azalmaya neden olduğu, tüm insanlığa ait olan kaynaklar şeklinde belirtilmektedir (Ostrom, vd., 1994). Bu ortak alanların bir kısmı devlete aitken, girişler ve kullanım serbest olduğundan diğer kısmı da herkese açıktır. Kullanıcılar tarafından mülkiyet hakkına sahip olmanın çok zor ya da imkânsız olması, bu malların ortak alanlar şeklinde tanımlanmasına doğrudan etki etmektedir. Girişleri serbest olan, mülkiyet hakkı olmayan ve kullanımında bedavacılığı ortaya çıkaran herhangi bir bedelin ödenmediği bu alanlarda, tüketiciler arasında güçlü bir rekabet ortamı oluşurken, ortak mallar üzerinde de büyük bir baskı ortaya çıkmaktadır. Çok sayıda tüketicinin bu alanları kullanması ve bu alanlar üzerinde rekabet ve baskının oluşması, ortak alanları özel mülkiyetten ayıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Aruoba, 2004).

Herkese açık olan, herhangi bir bedelin ödenmediği ve mülkiyet hakkının olmadığı alanların tüketiciler tarafından aşırı ve dikkatsiz kullanımı, çevre kirliliği, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunları ortaya çıkararak bu alanlar üzerinde trajedinin oluşmasına neden olmaktadır. Ortak alanların kontrolsüz ve aşırı tüketiminin trajediye neden olacağına dikkat çeken ilk kişi, 1968 yılında yayınladığı “Ortak Malların Trajedisi” isimli çalışmasıyla Garrett Hardin’dir. Birçok araştırmacının da dikkatini çeken Hardin’in eseri, ortak mallar üzerindeki bilinçsiz ve gereğinden fazla tüketimi “trajedi” olarak tanımlamaktadır. Hardin eserinde ortak alanların trajedisini çoban örneğiyle anlatmaktadır. Eserde serbestçe girilebilen bir merada her tüketicinin kendi hayvanlarını diğerlerine göre daha fazla otlatmak istemesine değinilmektedir. Toplumsal faydadan ziyade kişisel fayda tercih edildiği için mevcut mera alanı talebi karşılayamamaktadır. Bunun sonucunda da ortak alanlar aşırı tüketilerek trajediye neden olmaktadır (Hardin, 1968). Trajedi kavramını farklı boyutlarıyla ele aldığı bir diğer eseri olan “Ortak Malların Trajedisi’nin Uzantısı” isimli eseri de Hardin, 1998 yılında yayınlamıştır. Hardin yayınladığı iki eserde de ortak alanları sınırlı ve tükenbilir mallar olarak belirtmektedir (Hardin, 1998).

Hardin nüfusun artmasıyla ortaya çıkacak olan kirlilik sorununu, ortak mallar üzerinde trajediye neden olan etkenlerden biri olarak görmektedir. Tüketicilerin ürettikleri atıkları temizleyip deşarj etmekten ziyade ortak alanlara atmasıyla ve bu alanların da kendisini yenileyememesiyle birlikte, ortak alanlarda kirlilik sorunu ortaya çıkmaktadır. Rasyonel bir birey, bireysel faydayı toplumsal faydanın önünde tuttuğu için atıklarını temizlemek ve deşarj etmek yerine maliyetin çok daha az olduğu ortak alanlara deşarj etmeyi seçmektedir. Hardin fayda-çıkarma ekseninde her tüketicinin seçtiği bu seçeneğin en sonunda “hepimizin yuvasını kirliletecek” ini belirtmektedir (Hardin, 2003). Garrett Hardin kirlilik sorunuyla nüfus artışı arasındaki ilişkiyi büyükbabasının “Akan su her 10 milde bir kendini temizler.” sözüyle açıklamaktadır. Ancak bu durum nüfusun az olduğu ve ortak alanların kendisini yenileyebileceği

dönemler için geçerli olmaktadır. Teknolojinin ve nüfusun hızlı artış gösterdiği günümüzde bu çıkarım geçerliliğini koruyamamaktadır.

Ortak alan kullanıcılarını kurallara uymayan, bencil ve kısa vadede faydasını olabildiğince arttırmaya çalışan tüketiciler olarak tanımlayan Hardin, bu kişilerin ortak malları bilinçsiz ve aşırı tüketecilerinden dolayı ortak malların yönetimini yapamayacaklarını belirtmektedir. Garrett Hardin trajediye neden olacak bu durumu engellemek için de ortak alanların korunmasına yönelik özelleştirme ve devlet mülkiyeti formülünü temel çözüm stratejisi olarak görmektedir (Eren, 2014). Özelleştirme, mülkiyet hakkının belirlenen kişilere ya da kurumlara verildiği ve girişlerin belli şart ya da ücrete tabi olduğu bir sistemi ifade etmektedir (Yücel ve Dilaver, 2022). Ortak alanların bu özellikleri kazanması da herkesin bu alanlara rahatça girememesi anlamına gelmektedir. Devlet mülkiyetinde ise ortak alanların denetim ve koruyuculuğunu devlet üstlenmektedir. Her iki çözüm yolunda da ortak alanların mülkiyet hakkı devlet ya da bazı özel işletmelerin elinde olacağından serbest kullanım hakkına sahip herkesin bu alanlara girişi sınırlandırılmış olacaktır. Herkesin serbestçe girişinin sınırlandırılmasıyla da Hardin, sorumluluğu devlet ya da özel işletmelerde olan ortak alanların korunacağını düşünmektedir (Hardin, 2003).

Ortak alanların trajedisi kavramına yönelik Hardin'den başka; 1990 yılında Fenny, Berkes, McCay ve Acheson tarafından Hardin'in görüşünün yeniden değerlendirildiği "22 Yıl Sonra Ortak Malların Trajedisi", 1989 yılında Buck'ın yazdığı "Ortak Malların Yönetimi ve Kültürel Teori", 1999 yılında Ostrom, Burger, Field, Noorgaard ve Policansky tarafından yazılan "Ortak Mallara Yeniden Bakış: Yerelden Dersler Küresel Mücadeleler" gibi çeşitli çalışmalar vardır (Buck, 1989; Fenny, vd., 1990; Ostrom, vd., 1999). Hardin'in ve belirtilen bu çalışmaların ortak amacı, herkesin girebildiği, üzerinde mülkiyet hakkı kurulmasının zor olduğu ve aşırı kullanım sonucunda trajediye neden olacak olan ortak alanların, sınırlı ve tükenebilir mallar olduğunun vurgulanmasıdır.

Hardin'in ortak alanların korunmasına yönelik çözüm stratejileri, dönemin sosyologlarına, ekonomistlerine ve filozoflarına ilham kaynağı olurken, birçok araştırmacının çalışmasında da Hardin'in eseri geniş yer bulmuştur (Cox, 1985). Ancak Hardin'in ortak malları korumak için sunduğu çözüm yollarını savunanların yanında birçok bilim insanı tarafından eleştiriler de yapılmıştır. Yapılan eleştirilerden en dikkat çeken, ortak malları koruma ve yönetim stratejilerinin Hardin'in yaşadığı dönem için geçerli olduğu noktasındadır. Teknoloji geliştikçe ve nüfus hızla arttıkça bu alanların korunması ve yönetimi için çağa ayak uyduran farklı çözüm yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Hardin, 1968).

Birleşmiş Milletler tarafından yüz seksenin üzerinde yapılan çalışmaya göre, ortak alanlar olarak bilinen ormanların devlet yerine yerel halk tarafından daha etkin işletildiği sonucuna varılmıştır (Firat, 2012). Birleşmiş Milletlerin çalışma sonuçlarını toplayarak Hardin'in ortak alanların korunmasına yönelik çözüm stratejilerine karşı çıkan önemli bir düşünür Elinor Ostrom'dır (Eren, 2014). Ostrom; ortak alanların korunmasının ve yönetiminin Hardin'in sunduğu devlet kontrolü ve özelleştirmeler yerine o bölgede yaşayan ve ortak alanı kullanan insanlar eliyle yapılması gerektiğini savunmaktadır. Böylece Ostrom, devlet müdahalesinin ve pazar mekanizmalarının olmadığı yerel halk tarafından oluşturulan politikalar sayesinde ortak alanların daha sürdürülebilir bir şekilde yönetilebileceğini düşünmektedir (Eren, 2014).

Tanımlı kent teorisyeni David Harvey de Ostrom'un ortak alanlar için sunmuş olduğu çözüm yöntemini desteklemektedir (Carlsson, 2012). Toplulukların kendi aralarında örgütlenip ortak alanlarını korumalarının en uygun seçenek olduğunu vurgulayan Harvey, böylece siyasi bir farkındalığın da oluşturulacağını belirtmektedir. Ostrom'un vurguladığı yerel halk tarafından oluşturulan politikalar çerçevesinde ortak alanların korunması gerektiği düşüncesi, Harvey'e göre iki yönlü bir siyasi baskı mekanizması oluşturmaktadır. Bir yandan devletin daha fazla kamu hizmeti sunma zorunluluğu doğarken, diğer yandan da şehirli nüfuslar kendi aralarında örgütlenerek, ortak alanların korunması için karar alma süreçlerine katkıda bulunurlar (Harvey, 2013: 141-142). David Harvey'in de desteklediği Elinor Ostrom'un bu düşüncesi, ortak alanların korunması ve yönetilmesi noktasında halka en yakın yerel yönetim birimi olan belediyelerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca ortak alanların korunmasına yönelik Hardin'in sunduğu özelleştirme anlayışının yanısıra toplumun devlet tarafından

bilinçlendirilmesiyle sorunun çözülebileceğini öngörenler de bulunmaktadır (Güler, 2017; Sürcan, 2023).

Ülkemiz çerçevesinde bakıldığında da 1982 anayasası, ortak alanları koruma politikalarını belirlemede en önemli başvuru kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kıyılardan Yararlanma” yla alakalı düzenlemeleri içeren 43. Madde; “Toprak mülkiyeti” yle alakalı düzenlemeleri içeren 44. Madde; “tarım arazileri, çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek” ye yönelik düzenlemeleri içeren 45. Madde; “Mali ve Ekonomik Hükümlerin” düzenlendiği 168. Madde ve ormanların korunması ve geliştirilmesine dair düzenlemeleri içeren 169. Madde anayasamızda ortak alanların korunmasına yönelik politikaları belirlemektedir. Ayrıca “Kıyı Kanunu, Mera Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Orman Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu” da yine bu çerçevede olan düzenlemeleri içermektedir (Bilgiç, 2020). Bununla birlikte 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ortak alanların korunmasına yönelik doğrudan halka en yakın yerel yönetim birimi olan belediyelere yetki ve sorumluluk vermektedir.

Ostrom ve Hardin’in görüşlerinin yanı sıra dört çocuktan fazlasına sahip olmanın ebeveynler arasındaki iletişimi azalttığı, çocuklara ayrılan zamanı ve bu zamanın kalitesini etkilediği ve bu nedenle de daha sağlıklı bir aile profilini ortaya çıkardığı vurgulanmaktadır (Kahraman, 2015). Böylece sağlıklı bir aile profili ortamında istediğini bulamayan bireylerin ortak alanlarda daha fazla vakit geçirebileceği düşünülmektedir. Çalışma alanını oluşturan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nde de aile profillerinin çoğunluğunun sağlıklı olduğu göz önüne alındığında (Kahraman, 2015), bu durumun ortak alanlar üzerinde bir baskı oluşturabileceği öngörülmektedir.

Şanlıurfa hakkında genel bilgiler

Kuzeybatı ve güneyinde Fırat nehrinin olduğu, doğusunda da Fırat’ın kollarından biri olan Habur ırmağının olduğu, 36–38 boylam dereceleri arasında yer alan Şanlıurfa şehri; bölge şehirleri arasında sahip olduğu özel ve çekici konum nedeniyle sürekli olarak iskâna ve göçe maruz kalmıştır. Kuzeyinde Diyarbakır, kuzeybatısında Adıyaman, batısında Gaziantep, doğusunda Mardin illeriyle çevrilmişken, güneyinde ise Suriye sınırı bulunmaktadır (Çelik, 2008: 1).

Şekil 1: Güneydoğu Anadolu haritası

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ nun 2022 yılında yayınladığı 2021 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre Şanlıurfa, 2.143.020 kişiyle Türkiye’nin en kalabalık 8’inci ili konumunda bulunmaktadır (TÜİK, 2022). Nüfus büyüklüğü, bulunduğu konum ve sahip olduğu sosyo-kültürel yapısı nedeniyle Şanlıurfa şehri insanlık tarihi açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Nüfus büyüklüğü ve bulunduğu coğrafi konumun yanı sıra ortak alanların üzerinde baskı oluşturan diğer bir faktör de kentte kişi başına düşen yeşil alan miktarıdır. Bu çerçevede Dünya Sağlık Örgütü (WHO), şehirlerdeki her birey için en az 9 metrekare yeşil alan olmasını önerirken, en uygun olanın ise 10 ile 15 metrekare arasında olduğunu vurgulamaktadır (Karataş ve Kılıç, 2017). Şanlıurfa kentinde toplamda

305 adet park bulunduğu, yeşil alan miktarının 2.270.672 metrekare olduğu ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının 3,82 metrekare olduğu (Benek ve Şahap, 2017) göz önüne alındığında, ortak alanlar üzerinde büyük bir baskının olduğu görülmektedir.

Araştırmanın amacı ve sorular

Araştırmanın amacı, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin mevcut çevre politikalarının neler olduğunun araştırılması, ortak alanların tahrip edilme ve kirletilme nedenlerini belirleyerek belediyenin ortak alanların korunmasına yönelik aldığı önlemlerin incelenmesidir. Araştırmanın amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. En son mezun olduğunuz bölüm?
2. “Ortak Alanlar Trajedisi” size ne ifade etmektedir?
3. Belediye çalışanı olarak çevreyle ilgili kurum içinde veya kurum dışında hangi kurs ve eğitimi aldınız?
4. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin çevre politikaları nelerdir?
5. Ortak alanların tahrip edilmesinin ve kirletilmesinin nedenleri sizce nelerdir?
6. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ortak alanların tahrip edilmesini ve kirletilmesini önlemek için hangi önlemleri almaktadır?

Yöntem

Araştırma deseni

Çalışmada Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin ortak alanların korunmasına yönelik aldığı önlemleri incelemek için vaka/durum araştırması (case study) kullanılmıştır. Vaka/durum araştırması (case study) incelenen konunun daha iyi anlaşılması için çeşitli veri kaynaklarıyla birçok yönünün ortaya çıkarılmasıdır (Gürbüz ve Şahin, 2014).

Çalışma grubu

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin son resmi verilerine göre belediye bünyesinde yirmi altı daire başkanlığı yer almaktadır (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2022). Böylece başkanlık divanı dışında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nde yirmi altı üst düzey yöneticinin olduğu anlaşılmaktadır. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği gibi ortak alanlarla alakalı konularla doğrudan ilişkili olmayan daire başkanlıkları araştırmada dikkate alınmamıştır. Ortak alanlarla alakalı konularla doğrudan ilişkili olan/olmak zorunda olan Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı ve Fen İşleri Dairesi Başkanlığı gibi başkanlıklar çalışmada ön planda tutulmuştur. Böylece çalışma grubunu, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'ndeki altı üst düzey yönetici oluşturmaktadır. Olasılığı içermeyen uygun örnekleme tekniğine göre oluşturulan çalışma grubunda katılımcılar; K-1, K-2, K-3.... şeklinde kodlanmıştır (Creswell, 2013).

Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Yarı yapılandırılmış görüşme/mülakat yöntemi kullanılarak çalışmanın verileri toplanmıştır. Öncelikle Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'ndeki üst düzey yöneticilerle ön görüşmeler yapılmıştır. Ardından açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formları katılımcılara sunulmuştur. Tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak yapılan görüşmeler tahmini 30-40 dakika sürmektedir. Yüz yüze yapılan görüşmeler sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formları doldurulmuştur.

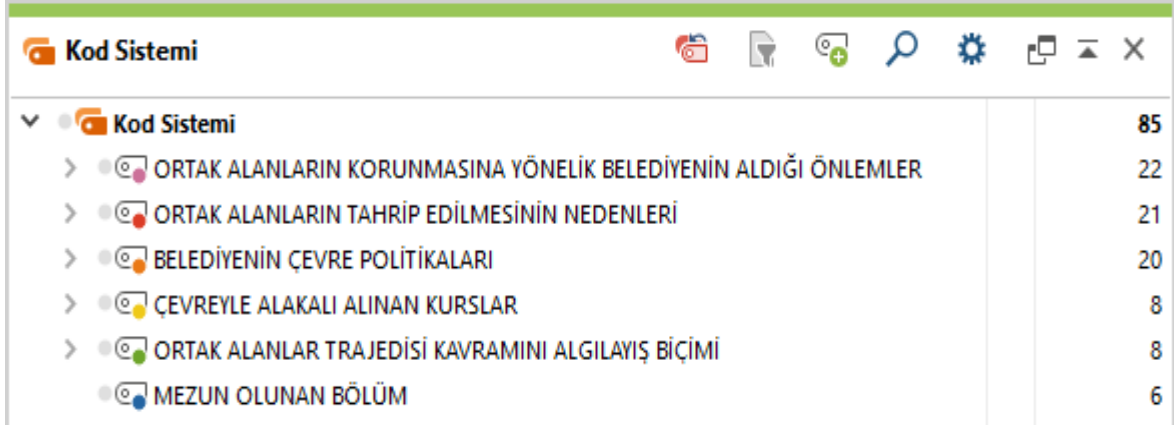
Verilerin çözümlenmesi

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nde üst düzey personellerle yapılan görüşme verileri MAXQDA 20 nitel veri analizi programına işlenmiştir. MAXQDA 20 programına aktarılan verilerin analizleri içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Bu yöntem birbirine benzeyen kelimeleri, cümleleri ve paragrafları belli başlı kategorik grup ve temalarda toplayıp okunabilirliği kolaylaştırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Öncelikle görüşme verileri kodlanmaktadır. Daha sonra kodlamalarla ilgili bazı katılımcı görüşleri aktarılmıştır. Ardından çözümlenen veriler MAXQDA 20 nitel veri analizi programında hazırlanan görsellerle desteklenerek yorumlama yapılmıştır.

Bulgular

Yerel yönetimlerde “Ortak alanlar trajedisi” kavramı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi örneği altı temada değerlendirilmiştir. Aşağıdaki Şekil 1’de çalışmayı oluşturan temalar yer almaktadır.

Şekil 2: Araştırmanın temaları

Kod Sistemi	
▼ Kod Sistemi	85
> ORTAK ALANLARIN KORUNMASINA YÖNELİK BELEDİYENİN ALDIĞI ÖNLEMLER	22
> ORTAK ALANLARIN TAHRİP EDİLMESİNİN NEDENLERİ	21
> BELEDİYENİN ÇEVRE POLİTİKALARI	20
> ÇEVREYLE ALAKALI ALINAN KURLAR	8
> ORTAK ALANLAR TRAJEDİSİ KAVRAMINI ALGILAYIŞ BİÇİMİ	8
MEZUN OLUNAN BÖLÜM	6

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin altı üst düzey yöneticileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda oluşturulan temalar Şekil 2’de belirtilmektedir. Çalışmanın temalarını “ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler”, “ortak alanların tahrip edilmesinin nedenleri”, “belediyenin çevre politikaları”, “çevreyle alakalı alınan kurslar”, “ortak alanlar trajedisi kavramını algılayış biçimi” ve “mezun olunan bölüm” oluşturmaktadır.

Ortak alanların yönetilmesi ve korunmasında belediyelerin önemli bir rolü vardır. Bu yüzden belediyelerin hizmet sunumunda özellikle üst düzey yönetici konumunda olan kişilerin aldığı eğitim çok önemli olmaktadır. Buradan hareketle Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’ndeki üst düzey yöneticilerin eğitim durumunu tespit etmek ve buldukları konum ile mezun olduğu bölümün örtüşüp örtüşmediğinin belirlenmesi amacıyla “mezun olunan bölüm” teması oluşturulmuştur. Yöneticilerin ortak alanlar trajedisi kavramından ne anladığının belirlenmesi için “ortak alanlar trajedisi kavramını algılayış biçimi” teması oluşturulmuştur.

Belediye yöneticilerinin ortak alanların korunması ve yönetilmesinde kurum içinde veya kurum dışında hangi eğitimleri aldıklarının belirlenmesi için “çevreyle alakalı alınan kurslar” teması oluşturulmuştur. Belediyenin mevcut çevre politikalarının ve ileriye dönük hangi çevre politikalarının neler olduğunun belirlenmesi için “belediyenin çevre politikaları” teması oluşturulmuştur. Yönetici konumunda olan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’ndeki üst düzey personel gözünden ortak alanların tahrip edilme nedenlerinin neler olduğunu belirlemek için “ortak alanların tahrip edilmesinin nedenleri” teması oluşturulmuştur. Son olarak da ortak alanların korunması için belediyenin hangi önlemleri aldığının belirlenmesi için de “ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler” teması oluşturulmuştur.

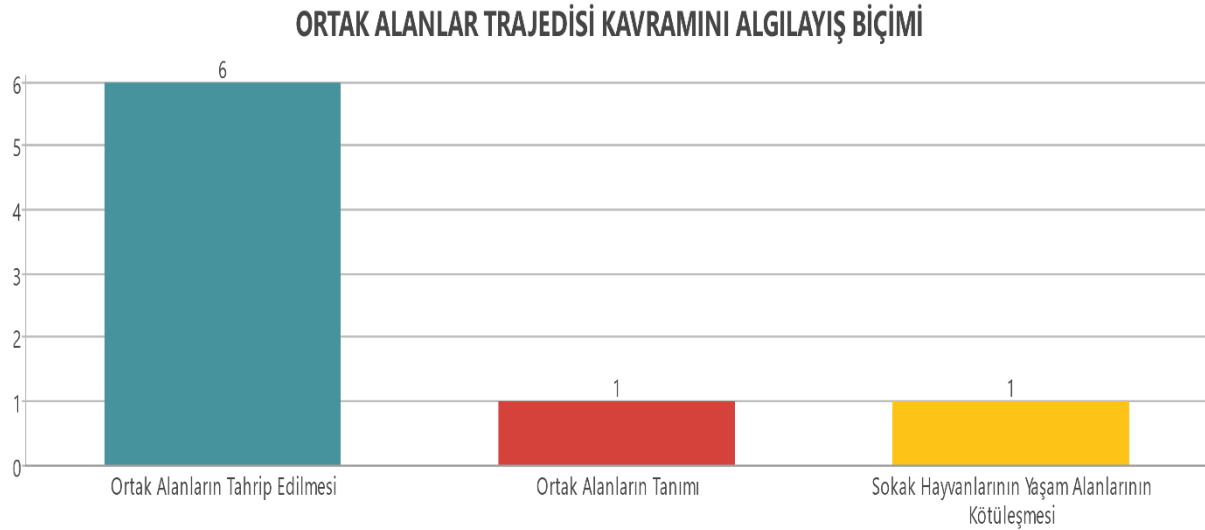
Aşağıdaki Şekil 3’te çalışmaya katılan üst düzey yöneticilerin mezun oldukları bölümler yer almaktadır.

Şekil 3: Mezun olunan bölümler

	Belge adı	Kod	Önizleme
○	K-1	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	Tarla bitkileri
○	K-2	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	Orman mühendisliği
○	K-3	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	Yönetim bilişim sistemleri
○	K-4	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	İşletme
○	K-5	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	Tarla bitkileri
○	K-6	MEZUN OLUNAN BÖLÜM	Çevre mühendisliği bölümü yüksek lisans

Şekil 3 incelendiğinde Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nde görüşme yapılan üst düzey yöneticilerin çevreyle ve yönetimle alakalı bölümlerden mezun olduğu görülmektedir. Bu durum belediyenin ortak alanların korunması ve yönetilmesinde donanımlı yöneticilerin olduğunu bize göstermektedir. Ayrıca aşağıdaki Şekil 4’ de görüşme yapılan yöneticilerin ortak alanlar trajedisi kavramını algılayış biçimleri yer almaktadır.

Şekil 4: Yöneticilerin ortak alanlar trajedisi kavramını algılayış biçimi

Şekil 4 incelendiğinde Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nde görüşme yapılan üst düzey yöneticilerin tamamı ortak alanlar trajedisi kavramını, herkesin kullanımına açık olan bu alanların gereken özenin gösterilmediğinden tahrip edilmesi olarak algılamaktadırlar. Ayrıca katılımcılardan biri ortak alanlar trajedisi kavramını bu alanların tahrip edilmesinin yanında sokak hayvanlarının yaşam alanlarının kötüleşmesi olarak da yorumlamaktadır.

Aşağıdaki Şekil 5’te çalışmaya katılan üst düzey yöneticilerin çevreye yönelik kurum içinde ve kurum dışında aldığı eğitimlerle alakalı tema gösterilmiştir.

Şekil 5: Yöneticilerin çevreye yönelik kurum içinde ve kurum dışında aldığı eğitimler

	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	Toplam
▼ ÇEVREYLE ALAKALI ALINAN KURSLAR							
Kurum Dışı		1		1	1	1	4
Kurum İçi	1		1		1	1	4
TOPLAM	1	1	1	1	2	2	8
N = Belgeler	1 (16,7%)	1 (16,7%)	1 (16,7%)	1 (16,7%)	1 (16,7%)	1 (16,7%)	6 (100,0%)

Şekil 5 incelendiğinde çevreye alakalı K-1 ve K-3'ün sadece kurum içinde eğitim aldığı ve K-2 ve K-4'ün de sadece kurum dışında çevreye yönelik eğitim aldığı görülmektedir. K-5 ve K-6 ise hem kurum içinde hem de kurum dışında çevreye alakalı eğitim almıştır. Ortak alanların yönetilmesi ve tahribatın engellenmesi için özellikle yöneticilerin gerekli eğitimleri alması gerektiği göz önüne alındığında, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin yönetici konumundaki personele eğitim verdiği ancak tüm yöneticilerin gerekli eğitimleri alması noktasında kısmen yetersiz kaldığı yorumu yapılabilmektedir.

Aşağıdaki Şekil 6'te Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin üst düzey yöneticileriyle yapılan görüşmeler sonucunda belediyenin çevre politikalarının neler olduğunu gösteren Kod Matris Tarayıcısı oluşturulmuştur.

Şekil 6: Kod matris tarayıcısı

Kod Sistemi	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	TOP...
▼ BELEDİYENİN ÇEVRE POLİTİKALARI							0
Yenilenebilir Enerji Sistemleri						1	1
Sürdürülebilirlik						1	1
İklim Değişikliği Eylem Planı					1		1
Mezbahaneler Eylem Planı					1		1
Vektör Mücadelesi					1		1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi					1		1
Hafriyat Eylem Planı					1		1
▼ Yeşil Alan		1					1
Belediyenin Yeşil Alan Hedefi		1					1
Yeşil Alanların Bakımı	1	1					2
Park Alanı		1					1
Ağaçlandırma Çalışmaları	1	1					3
▼ Katı Atık Merkezi	1		1		1	1	4
İlerleyen dönemdeki hedef					1		1
TOPLAM	4	5	1	0	7	3	20

Şekil 6'daki Kod Matris Tarayıcısına bakıldığında belediyenin çevre politikası olarak katılımcılar tarafından en çok değinilen konunun katı atık merkezi olduğu görülmektedir. Buna göre Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin çevre kirliliğine çok büyük etkisi olan katı atıkları toplamaya yönelik faaliyetleri hayata geçirdiği anlaşılmaktadır. Belediyenin çevre politikalarına yönelik K-1 dört kodlama, K-2 beş kodlama, K-5 yedi kodlama ve K-6 üç kodlama yaparken, K-3 bir kodlama ve K-4 te hiç kodlama yapmamıştır. Başka bir deyişle K-1, K-2, K-5 ve K-6 belediyenin çevre politikaları hakkında birçok konuya değinirken, K-3 sadece katı atık merkezi konusuna değinmiş ve K-4 te hiçbir konuya değinmemiştir.

Kod Matris Tarayıcısına bakıldığında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin çevre politikaları olarak; “yenilenebilir enerji sistemleri”, “sürdürülebilirlik”, “iklim değişikliği eylem planı”, “mezbahaneler eylem planı”, “vektör mücadelesi”, “tıbbi atık sterilizasyon tesisi”, “hafriyat eylem planı”, “yeşil alan çalışmaları”, “katı atık merkezi” gibi çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar içerisinde ortak alanların korunması noktasında “hafriyat eylem planı” ve “mezbahaneler eylem planı” dikkat çekmektedir.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin çevre politikası olarak “hafriyat eylem planı” na bakıldığında K-5'e göre;

“Hafriyat eylem planı adı altında yürütülen çalışma ile il genelinde hafriyat nakliyesi yapan firmaların araçlarına takılan araç takip sistemi ile kayıtlarının ve takibinin yapılması sağlanmıştır. Böylece belirlenen resmi hafriyat sahalarının dışındaki ortak alanlara rastgele hafriyat dökümünün önüne geçilmiştir.”

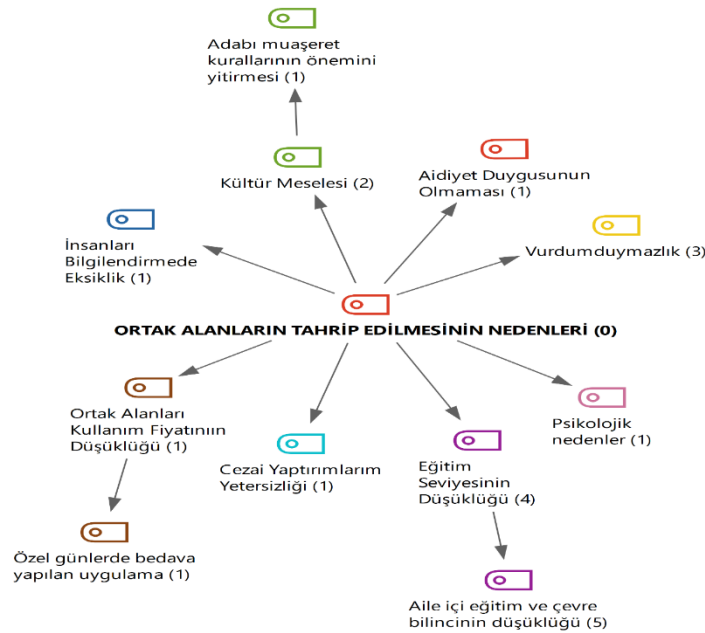
K-5'e göre il sınırları içerisinde faaliyet gösteren ve hafriyat nakliyesi yapan şirketlerin araçlarına takılan cihazlarla şirket araçları kayıt altına alınarak takipleri yapılmıştır. Bu sistem sayesinde resmi hafriyat sahalarının dışında başka yerlere hafriyat dökümünün önüne geçilerek ortak alanların kirletilmesi engellenmeye çalışılmaktadır.

Belediyenin çevre politikası olarak “mezbahaneler eylem planı” na bakıldığında ise yine K-5'e göre; “Vatandaşların sağlıklı gıdaya kolay ulaşımı için ve hayvan kesiminden kaynaklı insan ve çevre sağlığını tehdit eden atıkların kontrol altına alınması ve doğru şekilde bertaraf edilmesi amacıyla Şanlıurfa mezbahaneler eylem planı hazırlanmıştır. Bu çerçevede Şanlıurfa merkezde 1 adet, ilçelerimizin dört tanesinde nüfusun ihtiyacını karşılayacak kapasitede ruhsat şartlarını karşılayan mezbahaneler tamamlanmış olup iki ilçemizde de inşaat çalışması devam etmektedir.”

K-5'e göre mezbahalar eylem planıyla da belediye, il merkezinde ve çevre ilçelerde hem vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gerekli mezbahalar yapmakta hem de rastgele hayvan kesiminin önüne geçerek ortak alanların kirletilmesini engellemektedir.

Yapılan görüşmelere göre ortak alanların tahrip edilme nedenleri

Şekil 7: Ortak alanların tahrip edilmesinin nedenleri

Yukarıdaki Şekil 7’de katılımcıların gözünden ortak alanların tahrip edilme nedenleri verilmiştir. Şekil 7 incelendiğinde ortak alanların kullanım fiyatının düşüklüğü, cezai yaptırımların yetersizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, psikolojik nedenler, vurdumduymazlık, aidiyet duygusunun olmaması, kültür

meselesi ve insanları bilgilendirmede eksiklik gibi ortak alanların tahrip edilmesine neden olan birçok başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar arasından “adabı muaşeret kurallarının önemini yitirmesi”, “psikolojik” ve “özel günlerde bedava yapılan uygulamalar” başlıklı nedenler dikkat çekmektedir.

Ortak alanların tahrip edilme nedenleri arasında adabı muaşeret kurallarının önemini yitirmesi başlığına değinen K-5 ‘e göre;

“Geçmişten günümüze var olan adabı muaşeret kuralları dediğimiz davranışların önemini yitirmesiyle birlikte ortak alanların tahribinde artış olduğu gözlemlenmiştir.”

Buradan hareketle atalarımızdan edindiğimiz örf-adet veya bilginin eskiye oranla günümüzde öneminin azalmasıyla ortak alanlara daha fazla zarar verildiği yorumu yapılabilmektedir.

Psikolojik neden başlığına değinen K-3’e göre;

“Gelir seviyesi düşük olan vatandaşlar ekonomik yetersizliğinin psikolojisini ortak alanlardan çıkarmaktadır.”

K-3’ün görüşünden ekonomik seviyesi düşük olan insanların bu durumun neden olduğu psikolojik baskı sonucunda ortak alanlara zarar verdiği anlaşılmaktadır.

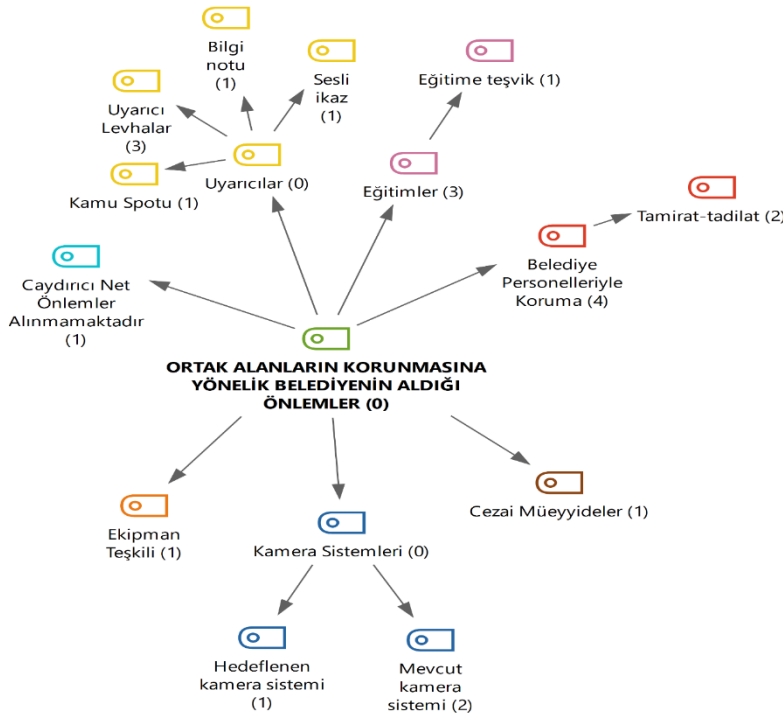
Özel günlerde bedava yapılan uygulamalar başlığına değinen K-4’e göre;

“Resmi ve dini tatillerde vatandaşlara ücretsiz ulaşım hakkı verilmesi ortak alanlardan birisi olan toplu taşıma araçlarını normal zamanlardan çok daha fazla yıpratmaktadır.”

Buradan hareketle özel günlerde insanlara ücretsiz ulaşım hakkı verilmesi ortak alanlardan olan toplu taşıma araçlarına daha fazla zarar verdiği anlaşılmaktadır.

Ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler

Şekil 8: Ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler

Şekil 8’e bakıldığında genel itibariyle ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler olarak; temel düzeyde eğitimlerin verildiği “eğitimler” teması, ortak alanların belediye çalışanlarıyla korunduğunu vurgulayan “belediye personeliyle koruma” teması, ortak alanların kamu spotlarıyla,

uyarıcı levhalarla, bilgi notlarıyla ve sesli ikaz sistemleriyle korunduğu “uyarıcılar” teması oluşturulmuştur. Katılımcıların değindiği ortak alanların korunması için caydırıcı net önlemlerin alınmadığına yönelik “caydırıcı net önlemler alınmamaktadır” teması, ortak alanlara zarar verenlerin tespit edilmesi durumunda cezai işlemlerin yapıldığına yönelik “cezai müeyyideler” teması, bu alanların kamera sistemleriyle korunduğuna yönelik “kamera sistemleri” teması ve son olarak da ortak alanlara gerekli ekipman teşkilinin sağlanması yoluyla bu alanların korunduğuna yönelik “ekipman teşkili” teması oluşturulmuştur.

Şekil 8 incelendiğinde ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler içerisinde dört kodlamayla en fazla kodlanan başlık “belediye personeliyle koruma” başlığı olmuştur. Bu durum ortak alanları koruma noktasında en fazla belediye personeline yararlandığını göstermektedir. Ayrıca ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler temasında katılımcılar arasında değinilen “caydırıcı net önlemlerin alınmamaktadır” başlığı da dikkat çekmektedir. Buna göre Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin ortak alanların korunması noktasında net bir şekilde caydırıcı önlemleri almadığı yorumu yapılabilmektedir.

Ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler içerisinde K-4’e göre; “Kamu spotları yayınlanmaktadır. Araç içerisinde el tutanaklarına görgü ve nezaket kurallarını içeren bilgi notu yapılmaktadır. Ayrıca araç içerisinde sesli ikaz sistemiyle uyarılar yapılmaktadır.”

K-4’e göre, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin vatandaşları bilgilendirici kamu spotları yaptığı ve toplu taşıma araçlarında herkesin kolaylıkla dikkatini çekebilecek el tutanaklarına gerekli bilgi notları koyarak ortak alanların kirletilmesini ve tahrip edilmesini engellemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Sonuç ve öneriler

Hardin’in ortak alanların korunmasına yönelik özelleştirme ve devlet mülkiyeti formülünün tersine Elinor Ostrom, yerleşmeye dikkat çekerek bölgede yaşayan halkın önemi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durum ortak alanların korunması noktasında halka en yakın yerel yönetim birimi olan belediyelerin önemi ortaya çıkarmaktadır.

Bu çerçevede ortak alanlar trajedisi kavramı Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi özelinde incelendiğinde öncelikle şekli 3’ ten de anlaşılacağı üzere görüşme yapılan üst düzey yöneticiler çevreyle ve yönetimle alakalı bölümlerden (tarla bitkileri, orman mühendisliği, yönetim bilişim sistemleri, işletme ve çevre mühendisliği) mezun olmuşlardır. Ortak alanların trajedisi kavramını katılımcıların tamamı şekil 4’ te de belirtildiği gibi tüm insanların kullanımına açık olan alanların tahrip edilmesi olarak algılamaktadır. Ayrıca ortak alanların trajedisi kavramını, bu alanların tahrip edilmesine ek olarak sokak hayvanlarının yaşam alanlarının kötüleşmesi olarak algılayan katılımcı da bulunmaktadır. Şekil 5’ te çevreyle alakalı K-1 ve K-3’ün sadece kurum içinde eğitim aldığı, K-2 ve K-4’ün de sadece kurum dışında eğitim aldığı ve K-5 ve K-6 ise hem kurum içinde hem de kurum dışında eğitim aldığı görülmektedir. Bu durumdan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin üst düzey yöneticilerinin tamamına olmasa da büyük çoğunluğuna çevreye yönelik eğitimler verdiği anlaşılmaktadır.

Şekil 6’daki Kod Matris Tarayıcısına bakıldığında belediyenin çevre politikası olarak katılımcılar tarafından en çok kodlanan konunun katı atık merkezi olduğu görülmektedir. Kod Matris Tarayıcısına bakıldığında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin çevre politikaları olarak; “yenilenebilir enerji sistemleri”, “sürdürülebilirlik”, “iklim değişikliği eylem planı”, “mezbahaneler eylem planı”, “vektör mücadelesi”, “tıbbi atık sterilizasyon tesisi”, “hafriyat eylem planı”, “yeşil alan çalışmaları”, “katı atık merkezi” gibi çalışmalar yer almaktadır. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin çevre politikası olarak görüşmeye katılan üst düzey yöneticilerin yarısından fazlasının değindiği gibi “katı atık merkezleri” nin kurulması önemli rol oynamaktadır. Ardından belediyenin çevre politikalarını yeşil alan çalışmaları, sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği eylem planı gibi politikalar izlemiştir. Belediyenin çevre politikaları arasında hafriyat eylem planı ve mezbahaneler eylem planı çok dikkat çekmektedir. K-5’ in cevabına göre il sınırları içerisinde faaliyet gösteren ve hafriyat nakliyesi yapan şirketlerin araçlarına takılan cihazlarla şirket araçları kayıt altına alınarak takipleri yapılmıştır. Bu sistem sayesinde resmi hafriyat

sahalarının dışında başka yerlere hafriyat dökümünün önüne geçilerek ortak alanların kirletilmesi engellenmeye çalışılmaktadır.

Mezbahalar eylem planıyla da belediye, il merkezinde ve çevre ilçelerde hem vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gerekli mezbahalar yapmakta hem de rastgele hayvan kesiminin önüne geçerek ortak alanların kirletilmesini engellemektedir. Şekil 7’de katılımcıların gözünden ortak alanların tahrip edilme nedenleri verilmiştir. Bu çerçevede şekil 7’den de anlaşılacağı üzere üst düzey yöneticilerle yapılan görüşmeler sonucunda ceza yaptırımların yetersizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, psikolojik nedenler, vurdumduymazlık ve aidiyet duygusunun olmaması gibi birçok neden ortak alanların tahrip edilmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede ortak alanların tahrip edilme nedeni olarak K-5, “Geçmişten günümüze var olan adabı muâşeret kuralları dediğimiz davranışların önemini yitirmesiyle birlikte ortak alanların tahribinde artış olduğu gözlemlenmiştir.” cevabını vermiştir. Dikkat çekici K-5’in cevabından hareketle atalarımızdan edindiğimiz örf-adet veya bilginin eskiye oranla günümüzde öneminin azalmasıyla ortak alanlara daha fazla zarar verildiği yorumu yapılabilmektedir.

Şekil 8’de katılımcılar ortak alanların tahrip edilmesini engellemek için Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin aldığı önlemler noktasında dört kodlamayla en fazla “belediye personeliyle koruma” başlığına cevap vermiştir. Şekil 8’den de anlaşılacağı üzere Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ortak alanların tahrip edilmesini engellemek için büyük oranda belediye çalışanlarından faydalanmaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplardan çıkan sonuca göre Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, ortak alanlara belediye personeli görevlendirerek alanları korumaya çalışmaktadır. Bu yüzden belediye, daha fazla personele ihtiyaç duyacak ve personel alımına gidecektir. Bu durumda bir taraftan ortak alanların korunması için denetimlerin yapıldığı sonucu çıkarken diğer taraftan da ortak alanlarda görevlendirilen personellere verilen maaşlar nedeniyle belediyeye ekonomik bir yük oluşturduğu sonucu da çıkmaktadır. Ortak alanların korunmasına yönelik belediyenin aldığı önlemler temasında katılımcılar arasında değinilen “caydırıcı net önlemlerin alınmamaktadır” başlığından Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin ortak alanların korunması noktasında net bir şekilde caydırıcı önlemleri almadığı yorumu yapılabilmektedir.

Ortak alanlar trajedisi kavramı için Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi özelindeki çalışmadan çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde belediye, kendi imkânları ölçüsünde ortak alanların kirletilmesini ve tahrip edilmesini engellemeye çalışmaktadır. Ancak bu durum tek başına yeterli olmamaktadır. Tüm insanların ortak alanları benimseyerek kendi malları gibi korumaları gerekmektedir.

Çalışma verilerine dayanarak, araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir: nicel ve nitel çalışmalar ilişkilendirilerek hazırlanacak araştırmalarla çevreye ve ortak alanlara olan duyarlılık çok daha fazla artırılabilir. Geçmişten günümüze adabı muâşeret kurallarının değişimi ve bu değişimin ortak alanlar üzerindeki etkisi incelenebilir. Belediyenin ortak alanları koruma noktasında istenilen ölçüde caydırıcı net önlemleri almamasının nedenleri üzerine araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, B. ve Kabayel, M. (2019). Kamusal mallar teorisi ve küresel kamusal mallar bağlamında ortakların trajedisi: ortak kıta Antarktika için politika önerisi. M. Kırılı ve S. Aybarç (Ed.), *Vergi ve Kamu Harcamaları Kapsamında Güncel Araştırmalar* içinde (ss. 31-50) Detay Yayıncılık.
- Ağır, S. (2013). *Serbest siyasa: şeylerin fiyatı ‘parklar, parklarımız’*. 20 Haziran 2022 tarihinde <http://everywheretaksim.net/tr/seylerin-fiyati-parklar-parklarimiz-seven-agir/> ağ adresinden erişildi.
- Aruoba, Ç. (2022). *2004/2005 Ders yılı A.Ü.S.B.E. doğal kaynak yönetimi ders notları*. 16 Mayıs 2022 tarihinde <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/79983/208087.pdf?sequence=1> ağ adresinden erişildi.
- Benek, S. ve Şahap, A. (2017). Şanlıurfa şehrinde coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ve uzaktan algılama (UA) kullanılarak yeşil alanların yeterliliğinin belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (36), 304-314.

- Bilgiç, A. K. (2020). Ortak alanların önemi ve koruma stratejileri. *Akademik Düşünce Dergisi*, (2), 2-16.
- Buck S. J. (1989). Cultural theory and management of common property resources. *Human Ecology*, 17(1), 101-106. <https://doi.org/10.1007/BF01047654>
- Carlsson, C. (2012). *Interviewed: David Harvey on rebel cities*. 16 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.shareable.net/interviewed-david-harvey-on-rebel-cities/> ağ adresinden erişildi.
- Cox, S. J. B. (1985). No tragedy on the commons. *Environmental Ethics*, 7(1), 49-62. <https://doi.org/10.5840/enviroethics1985716>
- Creswell, J. W. (2013), *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. Sage, New York.
- Çelik, B. (2008). *Arkeolojide Urfa (Arkeolojik Araştırmalar Işığında Urfa)*. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Çoban, A. (2018). *Ekolojik ortaklaşım (müşterekler) ve Türkiye’de uygulanan çitleme politikaları*. 09 Nisan 2022 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/329569391_Ekolojik_Ortaklasimlar_Musterekler_ve_Turkiye'de_Uygulanan_Citleme_Politikalari/link/5c0fe5ee4585157ac1bb953e/download ağ adresinden erişildi.
- Eren, A. (2014). *Ortak kaynakların yönetimi*. 21 Şubat 2022 tarihinde <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ortak-kaynaklarin-yonetimi-109565> ağ adresinden erişildi.
- Fenny, D., Berkes, F., McCay, B. J. ve Acheson, J. M. (1990). The tragedy of the commons: twenty-two years later. *Human Ecology*, 18(1), 1-3. <https://doi.org/10.1007/BF00889070>
- Fırat, B. Ö. (2012). Maliye’ye ‘Müşterekler’den bakmak. *İstanbul Üniversitesi İktisat Dergisi*, 522, 10.
- Güler, F. (2017). Arketipler-Ortak malların trajedisi (tragedy of the commons). *Eğitimde Sistem Düşüncesi Yıllığı*, (4).
- Gümüşcan, İ. (2010). Ortak malların trajedisinden ortak malların fırsatına: Bir Elinor Ostrom portresi. *Eğitim Bilim Toplum*, 8(32), 50-56.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, felsefe-yöntem-analiz*. Seçkin Yayıncılık.
- Hardin, G. (1968). The tragedy of commons. *American Association for the Advancement of Science*, 162(3859), 1243-1248. <https://doi.org/10.1126/science.162.3859.1243>
- Hardin, G. (1998). Extensions of the tragedy of the commons. *Science*, 280(5364), 682-683. <https://doi.org/10.1126/science.280.5364.682>
- Hardin, G. (2003). Orta malların trajedisi. *Piyasa Üç Aylık İktisadiyat Dergisi*, 2(5), 13-25.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler*. Metis Yayınları.
- Kahraman, S. D. (2015). Anne ve babanın gözü ile Şanlıurfa merkez aile profili. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-8.
- Karataş, A. ve Kılıç, S. (2017). Sürdürülebilir kentsel gelişme ve yeşil alanlar. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 26(2), 53-78. <https://doi.org/10.26650/siyasal.2017.26.2.0003>
- Ostrom, E., Burger, J., Field, C. B., Noorgaard, R. B. ve Policansky, D. (1999). Sustainability—revisiting the commons: local lessons. *Global Challenges Science*, 284, 278. <https://doi.org/10.1126/science.284.5412.278>
- Ostrom, E., Gardner, R. ve Walker, J. (1994). Rules, Games and Common-Pool Resources. *Ann Arbor: Univ. Mich. Press*, 308-309. <https://doi.org/10.3998/mpub.9739>
- Sürcan, B. (2023). *Türkiye uluslararası ilişkiler çalışmaları derneği (TUIÇ) stajyeri*. 17 Mart 2022 tarihinde <https://www.tuicakademi.org/ortak-malların-trajedisi/> ağ adresinden erişildi.
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Birimler*. 21 Haziran 2022 tarihinde <https://www.sanlıurfa.bel.tr/kategori/7/0/projeler> ağ adresinden erişildi.
- TÜİK. *2021 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. 16 Haziran 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> ağ adresinden erişildi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, F. ve Dilaver, H. (2022), Geçiş ekonomilerinde özelleştirme sonuçlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 19-52.

Etik kurul onayı

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 26.05.2022 tarih ve 11/08 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Bu çalışmaya 1. yazar %70 oranında, 2. yazar %30 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.